

Képzések és ifjúság

I. Félmúlt és jelen

Az egész életen át tanulás általános elvei szerint, az ifjúsággal összefüggésben formális képzésként a felsőfokú szakképzés kereteink belül szerveződő ifjúságsegítő szakképzésről, és az ifjúsági szakértő, szakirányú továbbképzési szakról beszélhetünk. Az ifjúsági terület egészét mindemellett leginkább és leggyakrabban a nem formális képzések különféle változatai jellemzik. Az utóbbi időben értelmezést kapott ugyanakkor mindaz a mindenki által jól ismert, szinte észrevétlen megnyilvánulás is, amely gyakorlatilag a mindennapos tevékenységeink során szerzett benyomásaink, tapasztalataink „lefordítása”, hasznosítása révén jön létre, amelyet informális tanulásnak nevezünk. Az informális tanulás feltétlenül komoly befolyással van/lehet a fiatalok felnőtté válására, amelynek körültekintő leírására, és alapos átgondolására jelen írásunkban nem vállalkozunk.

Aki manapság ifjúságsegítő szeretne lenni, az igen sok helyen jelentkezhet tanulni. A Felsőoktatási felvételi tájékoztató 2008 című kiadvány révén idén sok intézmény kínálatában szerepelt választható lehetőségként. A Mobilitás honlapján pedig tizennégy olyan intézmény nevét és elérhetőségét lehet megtalálni, amelyben ifjúságsegítő képzés működik és indul - a felsőfokú szakképzés keretein belül. Első megközelítésben talán meg is lehetne nyugodni, minden rendben van. „A képzés célja olyan szakemberek képzése, akik a tágran értelmezett kultúra eredményeinek birtokában felkészültek az összeurópai értékek közvetítésére, az ifjúság érdekeinek, szervezeteinek képviselőjére, érzékenyek és fogékonyak az ifjúsági szubkultúra (társadalmi, szociális, kulturális) problémái iránt, képzetek ezen problémák szociokulturális megoldására, a korosztályos közösségek fejlesztésére.”¹

Nem is nagyon rég, csupán öt esztendeje (2003 óta), hogy a felsőfokú szakképzés keretein belül elindult az a képzési rendszer, amely a felnőtté váló fiatalokkal hivatásszerűen foglalkozó szakemberek felkészítését manapság is közvetlenül szolgálja. Az eltelt időszak nem csupán számtalan változást, hanem a fontosabb képzési jellemzők állandóságát hozta. Sokat változott azonban a mindezt körülvevő képzési viszonyrendszer, átszerveződött az ifjúsági igazgatás központi rendszere, és meglehetősen sokat változott maga praxis, benne a konkrét ifjúságsegítő szakma is.

Az ifjúságügy napi praxisában, a különféle formában és összefüggésben létező és szerveződő képzések sokféle hangsúlyos szerepet töltenek be. Az ifjúságsegítő szakma letisztulásának, kiépülésének, szolgálatának fontos eszköze az ifjúságsegítő képzés, amely a felsőfokú szakképzés keretei között találta meg a helyét. A konkrét ifjúságsegítő feladatok és szerepek megvalósítására, illetőleg a felnőtté váló fiatalokat segítő folyamatok elősegítésére ugyanakkor sokféle speciális és funkcionális képzés létezik, amelyeket egészében nem formális képzéseknek nevezünk. Összhangban vannak mindezek azokkal a szocializációs folyamatokkal, amelyek az ifjúsági szakemberekkel szemben minduntalan újabb szakmai igényekkel, ha úgy tetszik megrendelésekkel, jelentkeznek. Mindezek az egész életen át tartó tanulás tulajdonképpen jól ismert, létező gyakorlatát jelentik, amelyek valóságos szakmai igényekre jönnek létre a fiatalokkal foglalkozó szakemberek, illetve a felnőtté váló fiatalok számára.

¹ Az ifjúsági ügyekért felelős minisztérium, a Szociális és Munkaügyi Minisztérium honlapján a /2002.(V.25.) ISM-OM együttes rendeletről idézve <http://www.szm.gov.hu/main.php?folderID=16460>

Nem formális tanulásról, az egész életen át tartó tanulás elvei szerint, általában akkor beszélünk, amikor az oktatási, képzési intézményeken kívül, különféle célok érdekében, különféle szempontok, elvárások és egyéni igények alapján létrejönnek strukturált képzési, felkészítési stb. lehetőségek. A résztvevők ekkor a teljesítményükről, az elsajátított ismereteikről kapnak/kaphatnak ugyan különféle tanúsítványokat, igazolásokat stb., de ezek az alkalmak nem zárulnak széles körben elfogadott bizonyítvány megszerzésével.

Az elmúlt időszakban az ifjúságügy környezetében sokféle szempont szerint szerveződött nem formális képzés, többé-kevésbé a jelentkező igények, elvárások és megközelítések szerint. Ilyen módon a gazdag képzési (továbbképzési, tréning stb.) kínálat egyaránt megjelent helyben, regionálisan, illetve országos szinten, továbbá európai uniós dimenziókban. Az ifjúságsegítő feladatokat végzők között szakmailag letisztult feladatkörök számára is szerveződtek alkalmanként, illetve rendszeresen különféle stúdiók (pl. az önkormányzatokban tevékenykedő ifjúsági szakemberek számára, vagy az ifjúsági irodák munkatársai számára stb.). A képzés mindezeknek a jegyében egyrészt szolgál a szakemberek felkészültségének a megteremtésére és megőrzésére, másrészt a felnőtté váló fiatalok számára szolgáló konkrét, kellően strukturált segítő eszköz (pl. kortárssegítő képzés).

Növekvő szakmai elvárások

A kilencvenes évek idején növekedni látszottak az ifjúsági nemzedékek környezetében azok a hozzáértést, szakmai felkészültséget szükségessé tevő elvárások, igények, amelyek a fiatalok felnőtté válásával összefüggésben a lehetséges szerepvállalásokkal, a végezhető feladatokkal szemben jelentkeztek. Megfeleltek és hasonlítottak is mindezek a tendenciák a társadalmi változásokkal együtt járó folyamatoknak, vagyis eleinte gyakran egymással is nehezen összeegyeztethető felfogásokban jelentkeztek, és meglehetősen különböző szempontból törekedtek szemlélni és értelmezni, majd szakmai ismeretekkel ellátni az ifjúsági szakembereket. A különféle ifjúsági kezdeményezések, illetve a növekvő számú képzési programok révén aztán fokozatosan nem csupán gazdagabbá váltak a különféle tárgyú, tartalmú szakmai módszerek és ismeretek, hanem valamiféleképpen közeledtek is egymáshoz, sőt egyes szakmai felületen átjárhatóvá is váltak egymás felé. Például a jellemzően mentálhigiénés tartalmú szakmai programrendszer az egyes feladatokat egybefoglaló egészségszemlélete, egészségkultúrája következtében számos ifjúsági tevékenység és szolgáltatás lett gazdagabb, sőt ez a szemlélet a hatásos ifjúsági feladatokban, napjainkban talán nélkülözhetetlen is. A kábítószer-fogyasztás mentén egyre inkább kiépülő szakmai tevékenységrendszer is például különféle módszereivel (például az éjszakai asztalitenisz program), vagy az alacsony küszöbű szakmai szemléletével és gyakorlatával egyértelműen hozzá tett az ifjúsággal foglalkozás szakmai módszereihez, eszközrendszeréhez.

A kilencvenes években az ifjúság ügyében nem is véletlen, hogy összhangban a szocializációs folyamatokkal, jellemzően különféle (rokon)szakmákban képzett, felkészült szakemberek jelentek meg, töltötték be különféle szakmai tartalmú feladatköröket az ifjúság (segítése, informálása, kezdeményezéseinek támogatása, szabadidejének szervezése, problémáinak kezelése, majd megelőzése stb.) jegyében szerepet vállaló, illetőleg az ifjúság érdekeit helyben és/vagy szélesebb összefüggésekben képviselni akaró sokféle civil és önkormányzati szervezetekben. Sokféle képzés szerveződött ekkortájt és a különféle specializációk, szűkebb és szélesebb kört érintő kurzusok, tanfolyamok és továbbképzések révén a felnőtté váló fiatalok segítségével hivatásszerűen foglalkozó szakemberek nem csupán megerősíthették, hanem össze is hangolhatták az ifjúság ügyében elsajátítandó ismereteiket. Legalább annyira, hogy teljesülhetett egy reális igény, a különféle specializációkat követően 2003-ban elindulhatott a felsőfokú szakképzésen belül az ifjúságsegítők szakmai képzése.

Amíg 2003-ban, az adatok szerint, csupán egyetlen felsőoktatási intézményben összesen 14 fő, addig 2005-ben már kilenc városban, 10 intézményben 378 fő kezdte meg a tanulmányait. 2008-ban pedig már 17 városban, 14 felsőoktatási intézmény rendszerén belül 625 főnek nyílik majd lehetősége, hogy felvételt nyerve elsajátíthassa az ifjúságsegítéshez szükséges szakmai ismerteket.² Az eltelt röpké öt év alatt az ifjúságsegítő képzések mindegyike egyrészt egyértelműen beépült az egyes felsőoktatási intézmény alapképzésébe, másrészt ugyanakkor a felsőfokú szakképzés sajátosságainak megfelelően az OKJ-ban (Országos Képzési Jegyzék) szereplő felsőfokú szakképzettséget adott és ad a sikeresen végzetteknek. Sőt Pécsen lehetőség nyílt arra is, hogy ifjúsági szakértő szakirányú végzettséget szerezzen a pályán tevékenykedő szakember.

II. 2006-2007

Talán a korábbi évek egyértelmű eredményének is mondható, hogy 2006-ra az ifjúsági folyamatokat nagyon sokféle szintű és tárgyú képzés jellemezte. Vagyis nem csupán az ifjúságsegítő képzés bővült látványosan³, hanem szinte folyamatosan, szerte az országban különféle tréningek, felkészítések, továbbképzések zajlottak. Mindezt természetesen, a magas képzés-szervezési és -részvételi hajlandóság mellett, az tette lehetővé, hogy az ebben az időszakban megjelent pályázatok között szép számmal hirdettek képzésre forrásokat. Ebben az időszakban a felnőtté váló fiatalok szakszerű segítségét, illetőleg a különféle problémákban érintett ifjúsági csoportok bekapcsolódását, részvételét szolgáló (nem formális) képzések mintha egyre inkább az egyes ifjúságsegítő szolgáltatások és programok szerves részét képezték volna.

A képzések mellett, éppen a képzések által felszínre hozott szakmai ismertek és módszerek megerősítésére és alkalmazhatóságának biztosítására is, különféle kezdeményezések indultak vagy bontakozta ki 2006-ban. Ilyen volt például a NIIDA (Nemzeti Ifjúsági Információs és Dokumentációs Adattár), amely egy olyan tudástár kimunkálását jelentette, amely „gazdag és igényes forrásanyagot tud biztosítani az ifjúsági szakterületen dolgozóknak, tanulóknak, képzőknek és a fejlesztő vagy kutató szakembereknek és érdeklődőknek.”⁴ És a 2006-ban, a program kiépítésének folyamata, vagyis a több alkalomból álló tervező szemináriumai egyrészt az ifjúsági szakma meglévő jellemzőinek áttekintésével, másrészt az Európai Unió folyamatok⁵ hazai értelmezési törekvéseivel az ifjúságsegítő szakma erősödését szolgálta. A Kompas, noha hazai képzési programja már 2004-ben kezdődött, az emberi jogi képzők képzésének folyamata ekkortájt erősödött fel, és azóta is az ifjúságsegítő szakemberek munkájának megerősítését szolgálva az alapvető emberi jogi ismeretek átadhatóságára, alkalmazhatóságára készít fel. Ugyancsak az ifjúsági folyamatok erősödését, ezen belül, a formális képzéseken kívül, a nagy számban meglévő (nem formális) képzések, illetőleg képzésekkel összekapcsolt kezdeményezések és programok strukturált támogatását hivatott szolgálni a Fiatalok Lendületben Program⁶, amely 2007-ben indult és öt alprogramba szervezte a hangsúlyozni szánt feladatokat.

² http://www.felvi.hu/ft8/talalatok.ofi?mfa_id=6&int_id=-1&szer_id=-1&nev=ifj%FA%E1gseg%EDt%F5

³ 2004 és 2006 között az ifjúságsegítés szakra jelentkezettek száma megkétszereződött: 239-ről 488-ra emelkedett. Forrás: <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=16460>

⁴ <http://www.mobilitas.hu/niida/bemutat>

⁵ Javaslat – Az Európai Parlament és a Tanácsa ajánlása az egész életen át tartó tanuláshoz szükséges kulcskompetenciákról. Az Európai Unió Tanácsa. Brüsszel, 2006. május 10. 8641/06

⁶ Az Európai Bizottság, az Európai Parlament és az Európai Unió tagállamainak megállapodása értelmében létrejött Youth in Action - Fiatalok Lendületben Program célja nemformális nevelési programok támogatása a fiatalok számára. <http://www.mobilitas.hu/flp/programismerteto>

2006-ban ugyanakkor, az ifjúsági folyamatokat tekintve, fontos változások történtek. Nem csupán a kormányzati szinten felelős minisztériumon belül került más helyre és kapott más hangsúlyt az ifjúsággal kapcsolatos feladatrendszer, hanem a központi feladatok végzését szolgáló háttér intézményeket (Mobilitás) is alaposan átszervezték. Gyakorlatilag létszámok felszabadítása mellett, összevonták a foglalkoztatást és szociális ügyeket szolgáló szakmai intézményekkel. A pályázati rendszer is új struktúrát kapott, a hazai pályázati feladatokat egységesen egy kht-re bízták, amelyik ma is gondozza a minisztérium költségvetési fejezetén belüli pályázati programokat, a Nemzeti Civil Alapprogram pályázatait, a Gyermek és Ifjúsági Alapprogram pályázatait, továbbá az Európai Unió társfinanszírozású feladatok révén létrejövő pályázati programokat (pl. HEFOP, TÁMOP stb.). A változás mellett feltehetően a pályázati források is csökkentek (vagy máshová került a hangsúly), mindenesetre a kis vagy közepes méretű, egyszerűbb adminisztratív működésre képes, leginkább helyi szervezetek jóval nehezebben férhetnek hozzá a tevékenységüket nagyrészt biztosító pályázati lehetőségekhez. (Csak feltételezni lehet, hogy a nehezebben elérhető források hatására a bizonytalanabb egzisztenciával működő, leginkább kisebb, helyi szinten tevékenykedő szervezetek különféle képzési programjai ezt a változást alaposan megsínylik.) 2006-ban még egy változás érintette az ifjúság, pontosabban az ifjúságsegítő képzések ügyét: nevezetesen amikor a felsőoktatásban megszerzhető végzettségi szintekről megjelent oktatási minisztériumi rendelet 2. számú melléklete⁷ a társadalomtudományi képzési területen a szociálpedagógia alapképzési szakon (BA) jelölte meg az elsajátítandó ifjúsági ismereteket. Figyelemre méltó, hogy az ifjúságsegítő felsőfokú szakképzést létesítő, illetőleg szociálpedagógusként az ifjúsággal kapcsolatosan felsőfokú alapképzettséget lehetővé tevő két jogi dokumentum ugyanazzal a célcsoporttal kapcsolatos szakmai feladatokról mennyire másként fogalmaz. (Ide tartozik még, hogy sem az ifjúságsegítő, sem pedig a szociálpedagógus nem rendelkezik önálló FEOR számmal, azaz önálló foglalkozást megjelölő szakmai számmal.)

Az elmúlt időszakban az ifjúságsegítő szakképzés tapasztalatainak áttekintésére és megújítására számtalan kezdeményezés és találkozó történt, keresve a különféle nem formális és formális képzések, és szakmai képzések kapcsolatát a gyakorlattal és a szükséges igényekkel. Mindezek kétség kívül előrevihetik a meglevő, kissé kuszának látszó ifjúságsegítő szakképzést, gondolhatunk mindazokra a szakmai háttért megerősítő lépésekre (pl. kidolgozásra került az új szakmai vizsgakövetelmény, ifjúságsegítő kézikönyv, gyakorló feladatgyűjtemény készítése ifjúságsegítő szakos hallgatók számára, a szakmai gyakorlat csak akkreditált képző helyen legyen stb.), amelyekről például a BEIK-ben idén januárban tartott szakmai találkozón⁸ hallhattak a meghívott szakemberek, amely révén feltehetően megalapozottabb és áttekinthetőbb képzési viszonyrendszer jöhet létre.

Szakmai képzés és a gyakorlat

Minthogy a fiatalok felnőtté válásának általános jellemzői, szocializációs terhei, mindenféle mozgás mellett, tulajdonképpen folyamatosan komoly szakmai elvárásokat jeleztek/jeleznek a különféle munkakörökben, közvetlenül vagy közvetve konkrét ifjúságsegítő feladatokat végző szakemberek felé, a gondolatmenetünknek feltétlenül összefüggésben, kapcsolatban kell lennie a konkrét szakmai gyakorlattal. Ami azért ezt a feladatot mégis kissé nehezzé, talán bizonytalaná is teheti, hogy az ifjúságsegítés a fiatalok környezetében sok helyen alig ismert szakma, hogy az ifjúságsegítés szakmai presztízse kifejezetten szerény, sőt hogy az ifjúságsegítés a gyakorlatban, a szakmai jellegű munkakörök és munkafeladatok

⁷ 15/2006. (IV. 3.) OM rendelet az alap- és mesterképzési szakok képzési és kimeneti követelményeiről

⁸ <http://www.mobilitas.hu/szakkepzes/muhely/harmadikmuhely>

szempontjából nem letisztult, nem kellően kialakult fogalom. Alátámasztja ezt a gondolatmenetet egyebek mellett az is, hogy az ifjúságsegítő képzettséget megszerzését lehetővé tevő szakmai képzést biztosító jogi dokumentum⁹ is az ifjúságsegítő szakmát gyakorlatilag három szakma (egyéb pedagógus, kulturális szervező munkatárs és szociális, gyermek- és ifjúságvédelmi ügyintéző) sajátos eredőjeként határozta meg. Ezekben a különféle FEOR számokkal jól azonosítható „partner-szakmákban” levő szakmai szempontokkal és hangsúlyokkal a szakmát különféle munkakörökben gyakorlók pedig - egymástól is eltérő elvárások mentén - nem feltétlenül azonosulnak.

Zavarra utal az a különbség is, hogy amíg a képzést létesítő jogi dokumentum, a munkaterület rövid, jellemző leírásakor, egyebek mellett így fogalmaz: „Az ifjúságsegítő alapvető feladata a fiatalok szociális és kulturális módszerekkel történő aktivizálása, érdekvédelme, a helyi társadalom és a helyi közösségek támogatása. A szubkulturális csoportok közötti kapcsolatépítés és -tartás, valamint a párbeszéd kiépítésének segítése. A (veszélyeztetett) fiatalok tanácsadással történő segítése, munkaerőpiacon való elhelyezkedésük támogatása. Tevékenységét a szociális- és közművelődési intézményekben, valamint a civil szféra különböző területein, szervezeteiben végzi.”¹⁰ Az ifjúság ügyével kormányzati szinten foglalkozó minisztérium a honlapján, az ifjúságsegítő képzés bemutatásakor, a kialakult helyzetet – más észrevételek mellett – pedig úgy jellemzi: „Az intézményekben sokszor a képzők, és főként a hallgatók nem érzékelik az ifjúsági munka leválasztódását a határterületekről. Törvény, jogi szabályozás hiányában az alapfogalmak is tisztázatlanok. Így a képzés a képzőintézmény profiljának megfelelő, főként az oktatás, a művelődés, a szociális szféra irányába tolódik el.”¹¹

Úgy lehetne fogalmazni, hogy mindez nem meglepetés, az ifjúságsegítő szakma egyszerűen erőteljes változásban van. Az pedig, ami elsőre zavarosnak látszik a szakmai képzés körül, az tulajdonképpen ennek a változásnak a következménye. Ám hogy ennek a tényszerűen létező, hullámzó változásnak a fiatalok szempontjából a mindenkor ifjúságsegítő a meghatározója, az előremozdítója lehessen, az önaffirmatív törekvések mellett az ifjúságsegítő képzés fejlesztésének mindvégig a lehetséges funkciók erősítésére kellene fókuszálnia.

Aki ifjúságsegítő szeretne lenni, ha felvételt nyert, a felsőfokú szakképzés keretein belül, négy félévben, államilag finanszírozott és költségtérítéses módon, nappali és levelező formában egyaránt tanulhat. A képzések moduláris rendszerben zajlanak, az óraszámok nincsenek meghatározva, vagyis az egyes intézmények felelőssége, hogy miből mennyit tanítanak, de a négy félév során 120 kredit pontot kell a képzésben résztvevőknek elérni. Az egyes intézményekben zajló képzések – összhangban a jogi dokumentumban foglaltakkal¹² - jellemzően legalább három modulra bomlanak, úgymint (különböző néven megfogalmazott) alapismereti, szakmai és specializációs modulra. Ebben a vonatkozásban az egyes képzések, az intézmények nyilvánosságra hozott tájékoztatói szerint, hasonló struktúrában fogalmazzák meg a képzési tartalmakat. Az egyes modulokon belül megjelenő tartalmi elemek láttán azonban jól érzékelhető, hogy nagyon eltérő felkészültségű hallgatókat várnak és hogy részben-egészben komoly különbségek vannak a közvetített ismereteket illetően is.

Jól látszik, hogy az egyes helyszíneken nem csupán más felkészültségű jelentkezőket feltételeznek, nem csupán más tartalmak közvetítésére helyezik a hangsúlyt, hanem magát az ifjúságsegítő foglalkozást is másként látják. Mindez természetesen nem véletlen, vélhetően teljes mértékben összhangban van az ifjúságsegítő foglalkozás szakmásodásával, vagyis

⁹ 7/2002. (V. 25.) ISM-OM együttes rendelet

¹⁰ 7/2002. (V. 25.) ISM-OM együttes rendelet

¹¹ <http://www.szmm.gov.hu/main.php?folderID=16460>

¹² 7/2002. (V. 25.) ISM-OM együttes rendelet

mindenütt olyan ifjúságsegítő szakembert törekszenek az egyes képzőhelyek felkészíteni, amelyekhez van elégséges ismeretük, támpontjuk. Nagy valószínűséggel ebben a folyamatban a változó (és változtatható) képzési szabályozások csak részben segíthetnek, különösképpen hogy nem egy elvont stúdiumról van szó, hanem a konkrét gyakorlathoz készítik fel a szakembereket. A már hivatkozott szakmai képzést megalapozó jogszabályban (de talán a későbbi dokumentumokban is) is jól azonosíthatók az egyes szakmai értelmezési periódus vagy szempontrendszer emléknymai. A teljesség igénye nélkül sokban befolyásolta például a képzés során az elsajátítandó ismeretek meghatározását a markánsan megjelenő ifjúsági információs tanácsadó irodák létrejötte és működése, vagy a drogfogyasztás megelőzésével kapcsolatos különféle tevékenységek, módszerek, programok, vagy az ifjúság szabadidejével, vagy éppen az önszerveződésével, érdekei megjelenítésével kapcsolatos kezdeményezések és programok, vagy a bontakozó szociokulturális animáció különféle megjelenési formái.

Csak feltételezni tudjuk, hogy mindezek mentén a különféle városokban az egyes képzőhelyek az ifjúságsegítő hallgatók gyakorlatának szervezésekor komoly zavarban lehetnek. Már csak azzal is, hogy a szakmai képzés elősegítését lehetővé tevő helyszínt hogyan találják. Különösképpen úgy, hogy az esetlegesen a gyakorlatba bevonható szervezetek, intézmények nagy része (függetlenül attól, hogy azok civilek, vagy önkormányzatiak) sem feltétlenül sok ismerettel, tapasztalattal rendelkezhetnek a konkrét ifjúságsegítő szakmáról. Legyünk igazságosak, azok a szervezetek, intézmények, nagy valószínűséggel, talán mégis rendelkezhetnek egy valamennyire differenciált képpel, hogy szerintük milyen feladatokat végez egy ifjúságsegítő. Talán csupán azok nem feltétlenül koherensek egymással és a képző intézmény szakmai értelmezésével, vagy talán sok, a felnőtté váló fiatalokat érintő megnyilvánulást, segítő lehetőségeket más szakmai szempontok szerint, más fogalmakkal írják le, közelítenek meg. Talán mert egyszerűen más szakmát képviselnek, talán mert alapvetően más célrendszerben határozzák meg a maguk szerepét.

Noha az egyes képzési szintéren a körülmények jelentősen eltérhetnek, az ifjúságsegítő szakmai képesítés jogi dokumentumokban foglalt vizsgakövetelményei, illetőleg szakmai követelménymoduljai révén a végzett ifjúságsegítők közelítően hasonló vizsgákon mérhetik meg felkészültségüket és szerezhetik meg a szakmai munkavégzésre felhatalmazó oklevelet. Mindez persze nem egyforma erőfeszítéssel járhat, és a képzés színvonala szempontjából nagyon sok múlik azon, hogy az adott intézmény milyen konkrét kapcsolatokat ápol az ifjúságsegítést a környezetében gyakorló szervezetekkel, intézményekkel, és milyen kapcsolatokat ápol az ott élő ifjúságsegítő szakemberekkel. Hiszen szükség van/lehet rájuk, ha a szakmai gyakorlatot szükséges szervezni, de szükség lehet rájuk, amikor a képzés szakmai tartalmát, illetőleg a specializáció szakmai tartalmát kell meghatározni, vagy újra fogalmazni. Ebből a szempontból könnyen lehetne azt gondolni, hogy ezek a szakmai képzések, mint ifjúságsegítő szakmai műhelyek működnek az adott városokban... Nincs azonban így, és talán a szakmai erőtlenség, illetőleg az adott tartalmi bizonytalanságok és arányeltolódások összefüggésben is lehetnek az adott felsőoktatási környezetnek a településen a gyakorlatban működő intézményes ifjúságsegítéstől való távolságával.

Lépések és összefüggések

A képzések hordozta innováció jelentőségét az ifjúsággal különböző szinten foglalkozó különféle intézmények és szakemberek már régóta ismerik. Tulajdonképpen az ifjúságsegítő szakképzés is abból az eleven képzési mezőből vált ki és formalizálódott, amely az ifjúság ügyét a kilencvenes évek óta jellemzi. Vagyis igazán nem egyetlen lehetőség az ifjúsággal kapcsolatos ismeretek, szakmai ismeretek megszerzésére az ifjúságsegítő szakképzés, hanem számtalan országos és regionális, és talán még több helyi szakmai tréning, képzés, felkészítés

szerveződik manapság is folyamatosan. Ezek olyan nem formális képzések, amelyek létrejöttét nem csupán helyi, regionális és központi szerepet vállaló intézmények szorgalmazzák, hanem elősegíti mindezeket számos meghirdetett pályázat is. Sokféle ismeretet lehet napjainkban elsajátítani ilyen módon (a coachingtól, a resztoratív technikákon, mediációs módszereken, ügyintézési ismereteken, bűnmegelőzési ismereteken át a különféle nemzetközi viszonyok közötti jártasságok és önértékelési megoldások megszerzéséig számtalan területen), sokféle szakmai módszer válik ezeknek a képzéseknek a révén aztán alaposan megismerhetővé, és épülhet be a szakemberek révén a konkrét gyakorlatba. Ezeket a képzéseket különféle tendenciák, tágabb összefüggések vagy közelebbi elvárások jegyében szervezik, és létükkel, hozzáférhetőségükkel a gyakorló ifjúságsegítőnek is lehetőséget teremtenek az egész életen át való tanulásra, illetőleg rajtuk keresztül az ifjúsággal kapcsolatos szakmai megújulásra.

A nem formális képzések az eltelt időszakban tehát egyre erőteljesebb eszközzé váltak a különféle ifjúsági folyamatok erősítésére, illetőleg korrekciós szempontok érvényesítésére. Csak példaként említhetjük, hogy a szomszédos országokkal, illetőleg a kibővülő Európával kapcsolatos, vagy az emberi jogokkal összefüggő különféle képzési megnyilvánulásokat. De sokadik éve állandó prevenció, korrekciós eszköznek számít a különféle nem formális képzés a drogfogyasztás visszaszorításával kapcsolatos feladatokban, vagy a bűnmegelőzés területén is, amelyek létrejöttét, szervezését különféle pályázatok is ösztönzik. Figyelemre méltó folyamatként azonosítható az is, hogy az elmúlt időszakban a különféle szinten és tartalommal kezdeményezett összetett programokba egyre inkább beépültek ezek a nem formális jellegű képzések, tanulási lehetőségek, amely révén az adott programok határfoka egyértelműen nagyobb lehet. A Fiatalok Lendületben (Youth in Action) program például deklaráltan a nem formális nevelési programok támogatására jött létre, amelynek keretében Európai szinten, külön is meghatározásra kerültek azok a kulcskompetenciák, amelyeket az egész életen át tanuláshoz szükségesnek tartanak.¹³

Ahogy az ifjúságsegítő szakképzés a szakma gyakorlásának konkrét lehetőségeivel, strukturálódásával összefüggésben alakul és változik, úgy a közelebről és távolabbról kapcsolódó képzésekre, felkészítésekre, továbbképzésekre, tréningekre is biztonságosan lehet támaszkodni. Olyan képzési kínálati piac létezik ugyanis, amelynek (ha szélesebbre tekintünk) a gazdag kínálatából hatásosan lehet meríteni. Érdemben előremozdulni azonban vélhetően nem a képzéseken belüli változások révén lehetséges, különösképpen, mert a képzések a meglévő tapasztalatok optimumán legfeljebb összegyűjtik és tükrözik, ha úgy tetszik, közvetítik a lehetséges ismereteket a szakmát birtokolni és gyakorolni akarók felé. Az ifjúsággal foglalatosság fogalmának és praxisának újragondolására, újraértelmezésére lenne szükség, akár a humán szolgáltatás rendszerén belül keresve a konkrét feladatokat és a kapcsolatokat más szakmákkal, hogy támogatást és tovább tisztulást élhessen meg az ifjúságsegítő szakmai képzés. Szélesebb és funkcionálisabb értelmezési keret segítségével a kapcsolódó képzések is biztonságosabban lendíthetnének a konkrét szakmai gyakorlatokon, amelynek következtében feltehetően sokat erősödhetnének a meglévő ifjúsági szolgáltatások, sőt újabbak alakulhatnak, azonosítva a korosztályi igények révén szükséges feladatokat.

2008-ban végzett az első évfolyama – huszonhat fő - az ifjúsági szakértő szakirányú továbbképzési szaknak, Pécsen. A levelező képzésként működő stúdium természetesen alig érzékelhető még a mindennapokban. A négy félév során megcélzott képzési cél ugyanakkor meglehetősen komoly: „Olyan szakemberek képzése, akik hatékonyan képesek közreműködni és szakmailag segíteni a civil és az állami szféra ifjúsággal kapcsolatos tevékenységét, feladatait. A képzésben részt vevők felkészülnek az ifjúságot érintő társadalmi és gazdasági

¹³ A Fiatalok Lendületben (Youth in Action) program részleteiben is megismerhető az Ugródeszka 2006. decemberi számából

folyamatok megismerésére, értelmezésére, a változások követésére. Inter- és multidiszciplináris ismereteket szereznek az ifjúság, mint speciális és differenciált társadalmi réteg, értékvilágáról, értékbeállítódásáról. A megszerzett integrált tudás, valamint a szakmák és ágazatok közötti tájékozottság segítségével és alkalmazásával mozgósítani képesek szellemi és anyagi-fizikai erőket az ifjúság aktivitásának, lehetőségeinek, sikeres életútjának megteremtéséhez. Képesé kell válnia arra, hogy nem csak települési szinten, hanem a civil társadalom és szerveződések, valamint a kormányzati szféra ifjúsággal kapcsolatos tevékenységében hatékonyan közreműködjön.”¹⁴ Kétség kívül a felnőtté váló fiatalokkal kapcsolatosan számtalan helyen és szinten szükséges (lenne) felkészült, hozzáértő szakember. Jó lenne mindezt figyelemmel kísérni azt, hogy egyrészt honnan jelentkeznek erre a továbbképzési szakra, másrészt pedig, hogy a végzettség megszerzését követően hol, milyen területen, miképpen fogadják majd őket. Jó lenne azt is elérni, hogy a fiatalokkal kapcsolatos különféle szakmai ismeretek és tapasztalatok ezen a továbbképzési stúdiumon a lehető legoptimálisabban integrálódhatnának, ám mindehhez a napjainkban a különféle szakmai szinten kiválasztódott, komoly tapasztalatokkal, hosszú ideje tevékenykedő szakembereket az általuk megszerzett tapasztalataikkal együtt meg kellene nyerni.

III. Állami teendők

Fontos lehet a jövőben minden olyan állami szerepvállalás, amely erőteljesen támaszkodik a különböző szinten létrejövő szakmai kezdeményezésekre, a gyakorlat szakembereire. Minden fejlesztő és korrekciós ifjúságsegítői szakmai és igazgatási megnyilvánulás ugyanis, amely a meglévő képzési megnyilvánulásokat a konkrét gyakorlathoz igazítja, a humán szolgáltatás keretein belül hatásos, sokszínű és kiszámítható humán szolgáltatásként jelenhet meg. Olyan humán (ifjúságsegítő) szolgáltatásokat kellene ilyen módon a feltételek biztosításával, szakmai képzéseik támogatásával megerősíteni, amelyeknek tevékenysége következtében a konkrét szolgáltatásokat igénybevevő, érintett fiatalok reális szükséglete a meglévőnél jóval határozottabban jelenik meg.

Az a gyakorlat ugyanakkor, amely a szakembereket nem csupán a képzés tartalmi kimunkálásába, hanem az átfogóbb, stratégiai összefüggések azonosításába bevonja, sokat javíthat az ifjúságsegítő szakma konkrét helyzetén és konkrét szerepvállalásán a fiatalok felnőtté válásának folyamatában. Úgy tűnik ugyanis, hogy mindaz a zavar, tisztázatlanság és bizonytalanság, ami a képzésben manapság jelentkezik, az leginkább a konkrét szakma aktuális állapotában, vagyis a meglévő gyakorlatban keletkezik. Vagyis minden korrekciós megnyilvánulás sikerétől függetlenül az érdemi változás csak a gyakorlat segítségével lehetséges igazán. A bevonható szakemberek révén ugyanis feltehetően világosabban határozható meg, hogy az ifjúságsegítő szakma miként vehetne jobban részt a felnőtté váló fiatalok segítésében¹⁵, és világosabban lenne tisztázható az is, hogy mindahhoz a szakmai ismeretek mellett milyen feltételekre, működési körülményekre lenne még szükség.

Az ifjúságsegítő túlnyomórészt nonformális képzési megnyilvánulások egyszerre irányulnak a szakmai szerepek tisztulására és a fiatalok fejlesztésére, felkészítésére. Az elmúlt időszakban, leginkább helyi szinten mostohábbá vált egzisztenciális viszonyok miatt állami szinten határozottabb segítségre van szükség ahhoz, hogy ezek a képzések a korábbi gazdagsággal és változatossággal működhessenek. Ezek a képzések, más szakmai megközelítésekről eltérő, egyedi értéke ugyanis az, hogy talán a legeredményesebben képesek a felnőtté válás során elmaradt ismereteket pótolni, és a jelentkező különféle veszélyeket megelőzni. Ebből a

¹⁴ Idézet a felvételi tájékoztatóból. <http://www.feefi.pt.hu/felvetelizok/szakir/ifj-szakir.htm>

¹⁵ Jól mutatja mindezt, hogy a fiatalokkal kapcsolatban, a médiában drámai módon megjelenített problémák, helyzetek értelmezéséből és megoldáskereséséből egyszerűen kimaradtak az ifjúságsegítő szakemberek.

szempontból például mielőbb előfinanszírozásúvá lehetne tenni az eddig jellemzően utófinanszírozású képzési pályázatokat.

A felsőfokú ifjúságsegítő szakképzés alapvetően gyakorlati szakemberek képzését hivatott szolgálni. Ebből a szempontból sokat lehetnek tenni annak érdekében, hogy ezek a képzések egyrészt erősödjenek (találjanak kapcsolatot és összhangot más szakmákkal, a folyamatosan jelentkező új módszertani és szakmai megoldások és tapasztalatok mielőbb épüljenek be a képzésbe) a maguk helyén, másrészt a meglévónél jóval erőteljesebben kapcsolódjanak a konkrét ifjúságsegítő gyakorlathoz. Sokat segíthetne, és állami eszközökkel jól támogatható lenne az, ha az egyes városokban levő felsőfokú ifjúságsegítő képzés és a környezetében levő ifjúságsegítő szakma egymást támogató rendszerre erősödne.

Az ifjúsági szakértő továbbképzés az állami szinten az ifjúság ügyével foglalkozók számára kitűnő alkalom lehetne arra, hogy a sok éve a szakmán belül létező, nagyjából egészében (tapasztalatai, teljesítménye, megnyilvánulásai, vállalt szerepei alapján) elfogadott szakember gárdát a meglévónél intenzívebben bevonja az ifjúságsegítő szakma fejlesztésébe, a szakmai képzettség fontosabb követelményeinek újra és újragondolásába, majd meghatározásába, külső és belső elvárásainak gondozásába. El lehetne ugyanis ilyen módon kerülni (vagy legalábbis mérsékelni lehetne) a szakmai továbbképzés megjelenésével szakértői szinten nagy valószínűséggel jelentkező párhuzamosságot, egyfelől a végzettséggel rendelkezők, másfelől az előtörténetek nyomán a gyakorlatban szakértővé vált szakemberek között. Állami szinten fel kellene figyelni arra is, hogy az ifjúsági szakértő továbbképzés mentén még inkább szükségessé válik a felnőtté váló fiatalokkal kapcsolatos különféle elméleti és gyakorlati ismeretek, kutatási eredmények, módszertani tapasztalatok visszafordítása, hasznosítása a felkészítésben, majd pedig a praxisban. Amennyiben ez az átfogó és összetett módszertani tevékenység állami eszközrendszerrel nem csupán lehetővé válik, hanem kellő támogatást is kap, akkor mindez nem egyszerűen lendületet hozhat a szakértő képzésben, és visszafelé az ifjúságsegítő képzésben, hanem felmutathatná az értelmét a különféle módszertani tevékenységeknek, elméleti ismeretek és gyakorlati tapasztalatok, módszertani megoldások leírásának, elvárások és követelmények megfogalmazásának, különböző szintű és tartalmú méréseknek és visszajelzésnek. Végső soron hozzájárulhat a szakmáját magas színvonalon gyakorló szakemberek jobb megbecsüléséhez is.

Talán nagyon nem rugaszkodom el a földről azzal, ha azt feltételezem, alighanem arra is lehetőség nyílna ilyen módon, hogy az ifjúsági szakemberek, szakmai szervezetek és kezdeményezések szakmai programokkal világosabban, és jóval határozottabban vehetnének részt a társadalmi szintű (ifjúsággal is kapcsolatos) problémák megelőzésében, kezelésében, lehetséges alternatívák felmutatásában.

A legsürgetőbb feladat azonban mindennél jóval prózaibb, a leginkább civil szervezeti viszonyok közt, a feltételek romlása, elnehezülése miatt elerőtlenedett szakmai szereplők, szervezetek, programok, szakemberek megőrzése és megerősítése. Nagyon sok állami feladatot jelent mindez. A változásnál pedig talán jelenleg fontosabb a változás feltételeinek megteremtése, a lehetséges szakmai partnerek és közreműködők számba vétele, illetőleg - a legszélesebb értelemben - a fiatalok sikeres felnőtté válásának osztársadalmi érdekekkel emelése.

Szabó András